

Egy név ragyog a tűzpiros zászlón

Gera Sándor neve egybefonódik a szegedi munkásmozgalom egy dicső korszakával

A ma délután felvonuló szegedi munkásör-zászlóalj előtt búszke, tűzvörös csapat-zászlót visznek majd, amelyen ott áll egy név: Gera Sándor neve.

Ki volt Gera Sándor elvtárs, akiről a munkásosztály, a népi hatalom szegedi vas-öklét: a munkásör-zászlóalj elnevezik; ki volt az a férfi, akinek nevével ékesített zászló lobog majd a Széchenyi téren?

Gera Sándor neve szorosan egybefonódik a szegedi munkásmozgalom egyik hősi korszakával. Kemény megpróbáltatásokkal és fájdalmas vere-ségekkel teli, de dicsőséges korszak volt ez. A szegedi munkásokat fojtogatta a gazdasági válság, a munkanélkü-liség. Hódmezővásárhely, Ma-kó, Kiszombor agrárproletár-jait a nagybirtok. A szegedi gyárakban fel-fellobogott a bérharcoz tűze, a környéken pedig egyre inkább ökolbe-szorult a földmunkások, kis-parasztnok keze. Ilyen politikai és gazdasági helyzetben kellett eljuttatni, közvetíteni az illegális párt szavát, amely biztatott, lelkesített és moz-gósított harcra a Horthy-rendszer elnyomása, a kizsákmányolás, a nyomor előidézői és fenntartói ellen.

Részt kér a dolgok nehezből

Egész fiatal korában már megismerkedik a mozgalom-mal. Cipészinas Dobó Miklósnál, aki maga is részese a szervezett munkások harcá-nak, régi mozgalmi ember. A suszterpanglinal sokat hall arról a lehetőségről, melyet az öntudatra ébredő szegény-ember szívós, bátor harcaival magának, az egész népnek ki-vívhat. Az értelmes, bátor ifjú a hallottakat úgy hasz-nosítja, hogy részt kér maga is a dolgok nehezből. Kap-csolatba kerül szegedi, de bu-dapesti elvtársakkal is és ha-marosan vezetője, irányítója itt Szegeden, de a megyében is a KIMSZ-nek. Akkor ter-mészetesen az egész szervezett a „föld alatt van”. Kis sejték-ből áll, amelyeknek tagjai még eredeti nevékről sem ismer-rik egymást. Külvárosi utcák-ban, hol Felsővároson, hol Alsóvároson, hol a „Sárgán”, hol a dorozsmai úti aklok-nál találkoznak, s veszik át az utasításokat, az illegális röp-lapokat, ellenzéki újságokat, melyek azután rövid idő alatt pindenhová eljutnak.

Ez a munka nagyon nehéz, fáradságos, kitartást, bátorságot, elővigyázatosságot igényel. És Gera Sándor elvtárs mestere e munkának. Még saját sejtjének tagjai sem ismerik igazi nevét, csak a későbbi — évek múlva — tár-gyalásokon tudják meg, való-ban hogy is hívják.

Újszeged tele röpcédulával

1929-ben például május 1 előtt és a nagy ünnepen igen erős tevékenységet fejtenek ki a kommuniszták. Minden éjszaka romlapot szórt, plaká-tokat ragasztott a huszonkét-éves Gera Sándor, a tizen-nyolc éves Korom Mihály és más elvtársak. Az ünnep nap-ján Újszeged, a Kállai liget is tele van röpcédulával. A rendőrség toporzékol, de a tetteseket felfedezni nem tud-ják. A másnapi újságok tele vannak: budapesti kommu-nisták műve az agitáció.

Gera Sándor azonban nem-csak a földalatti munka mes-tere. Kihasználja a „legális” lehetőségeket: bejár a Fodor utcai építőmunkás egyesü-letbe, a Hétvezér utcai Mun-kásotthonba. Elbeszélget a munkásokkal, segíti őket, ta-nácsot ad, vitatkozik, érvel. Az egyre inkább képzettebb munkástársakra nagyon hall-gatnak a szegedi munkások.

A szociáldemokrata párt egyes áruló szegedi vezetői: Láyér és társai, annál inkább acsar-kodnak.

Illegális gyűlés a „Sárgán”

1930-ban kirándulás „ürü-gyén” nagy illegális találkozó a fűzesekben, a „Sárgán”. Hódmezővásárhelyről, Makó-ról, Orosházáról, Kiszombor-ból jönnek össze az elvtársak, hogy átvegyék az utasításo-kat, megbeszéljék a további akciót. A résztvevők a legna-gyobb elővigyázatossággal, egyenként szállingóznak ki a helyszínre. De mégis lebuk-nak: a tápéi gátor telefonon hívja ki a rendőrséget. Az körül fogja az összejövetelt, s menekül ki merre lát. A rendőrök — hisz ismerik már mind őket — nem a szegedi-ekre, hanem a vidékiekre vadásznak. Gera Sándor után oda is kiáltanak: „úgyis el-kapunk!”

És Gera Sándort valóban letartóztatják. A politikai rendőrségen összeverik, kí-nozzák, majd bíróság elé állít-ják több társával: börtönre ítélik.

1931-ben tartják Bécsben a II. ifjúkommunista kongressz-szust. A KIMSZ részéről Ge-rának is ott kellene lennie — de ő börtönben van, helyette más: Korom Mihály megye.

A cipőjét adja a rászorulóknak

A börtön nem töri meg. Mi-kor kijön, kélszeres erővel dolgozik. Pedig munkát hol kap, hol nem. Javításokból, fűdozásból, fűdozásból tartja fenn magát. Amellett kész, hogy elvtársainak az utolsó falatját odaadja. Egyszer ész-reveszt, hogy az őt felkereső elvtárs cipője rossz: összenéz-nek hűgával, Margittal, s máris nyúl saját cipőjéért, hogy odaadja...

Közben az évek egyre nehe-zebbek, a harc egyre kemé-nyebb és veszélyesebb.

1932 elején erősödött a moz-galom. Egymásután tartják a titkos megbeszéléseket hol itt, hol ott. Május 1-re nagy előkészületeket tesznek. El-készítik a sablonokat, ame-lyekkel a jelszavakat festik a házak falára. Beszerzik a lemoshatatlan festéket, még a házakat is kijelölik, hová kerüljenek a jelszavak. De sorozatos árusítás történik: Bu-dapesten elfognak egy levelet, annak alapján detektív jön le a Dorozsmai úti akkori Pon-tyik akolban tartott megbe-szélésre. A Hétvezér utcá-ban is árusítás történik.

Az osztályharc katonája

A politikai rendőrség kejes örömmel veti rá magát a le-tartóztatott kommunisztákra. A bíróság előtt nagy feltűnést kelt a pór: harminc vádlottja van, köztük Gera Sándor, Korom Mihály, Komócsin An-tal. Az ügyész mindenáron statáriális eljárást akar ki-erőszakolni és akkor a bün-

tesés: bitófa. De a vádlottak olyan ügyesen védekeznek, hogy rendes eljárás alá ke-rülnek. Gera Sándor bátor kiállásával példát mutat. A nacionáléját veszik fel, s az elnök kérdezi: — Volt-e ka-tona? — Még most is az va-gyok! A munkásosztály, az osztályharc katonája — vágja oda az elnöknek Gera Sán-dor. A tárgyaláson leplezik le az őket kínzó politikai rendőr-séget. A bíróság kénytelen ki-hallgatni a rendőrség embe-reit. A detektívek természe-tesen mindent tagadnak, sem-mire sem emlékeznek. Gera Sándor, a szerény, csöndes, mindenkit tanító Gera Sán-dor, akinek ajkáról egy dü-hös kifakadást nem lehetett hallani, akkor odavágja a hir-hedt Pintér detektívnek: „Nem vert meg? Hát akkor én mit adtam magának visz-sza a kihallgatás közben?” — s bebizonyította, hogy a ki-hallgatás torturái közben volt annyi bátorsága, hogy elég-telt vegyen megaláztatása miatt.

Éhségsztrájk a Csillagbörtönben

Az ítélet első fokán öt hó-napra szült. Később a Kuria emelte azt több évre.

A börtönben Gera ugyan-csak példás elvtárs és barát volt. Ha hűga történetesen csomagot vitt neki, azt egy falatig szétosztotta a kom-munisták között. A Csillag-ban a séta alkalmával min-dig volt egy-egy karjé kenyér zsebében, amit, ha szeret t-hette, odaadott elvtársának. Sallat és Fürst elvtársak ki-végzésének híre eljutott a Csillagba. És a börtönben levő szegedi kommuniszták, Gera vezetőjével tiltakozásul éhség-sztrájkba kezdenek, s csak hat nap után hagyják abba, amikor arra kívülről utasítást kapnak.

A büntetés letelt. Gera Sán-dor kiszabadul, de már any-nyira ismert, annyira ég a talaj a lába alatt, hogy kül-földre küldi a párt. Illegális úton Csehszlovákiába, majd Franciaországba és onnan Spanyolországba megy har-colni a spanyol nép szabadsá-gáért.

Azóta hosszú évekig semmit sem hallottak róla harcostársai, a szegedi szervezett munkások. Csak egyszer, a felszabadulás után mutatták meg fényképét Mező Imre elvtársnak, a spa-nyol szabadsághősnek, aki most októberben életét áldozta a Köz-társaság téren, Budapestben.

Mező Imre hosszan nézte a képet, s csak egy kis szünet után szólalt meg halkan:

— Igen, ismertem az elvtársat! Fejlővést kapott a spanyol fron-ton!...

Azon a zászlón, melyre ma délután szegedi munkások, pa-rasztnok, értelmiségiek a hála-jelül szalagot kötöznek, nem ér-demtelenül ragyog Gera Sándor elvtárs neve.

Németh Lajos

Sztyepan Scsipacsov:

AZ ÜSTÖKÖS

A sívár Oroszországban, a cár alatt a falu aludt hólepeften, csizmak alatt csikorgó hó, kietlen, fagyos, csillagos éj volt, január. Gyerekkorom. Az égen fűnt, közepén az üstökös uszálya ragyogott s én kis sapkámát hátrátolva néztem e különös fajtájú csillagot. Eltűnt a vendég. Kőszál újra máshol, nyomát a távolság sem találja már, de nyolcvan esztendő múltán a vándor üstökös — így olvastam — visszatér. Itt lesz. De én, magam is rég letűnve nem nézhetek majd téli csillagot. Időm naponta kurtább. Eleitűnkbe pokoli módon szerelmes vagyok — de mégsem bánkodom. Az igaz engem, hogy majd a ritka vendég visszatér, s ha valaki meglátja, az az ember a kommunizmus korszakában él.

(Fordította: Vass István)

Hogyan enyhíthető Szeged súlyos lakáshelyzete?

Szegeden is van „helyi” anyag a családi házak építésére

Az ország különböző vidé-kein, különösen ahol kohók, hőerőművek vannak, a gyá-rak környékén hegyszámra áll a salak, a porszenhamu. Ebből némi adalékanyag hoz-záadásával, habosítással, vagy egyszerű sajtolással kü-lönböző, több téglá méretű falelemeket lehet készíteni. Ozdón, Diósgyőrről az üze-mek igazgatósága saját kis üzemet akar létesíteni, ahol a vállalat munkásainak gyár-tanának ilyen salakbeton ele-meket.

Szegeden erre lehetőség nincs. A szegedi üzemek ka-zánjaiból kikerülő salak olyan kis mennyiségű, hogy salakbeton elemek készítését elkezdni nem gazdaságos.

Az alföldi ember ősi építőanyaga

Ellenben itt is megvan az alföldi, a tiszántúli ember ősi építőanyaga, az agyag, azaz az agyagból készült vá-lyog. Sokan ősi, műszakilag meg nem felelő, egészségtel-len építkezési módnak tart-ják, pedig egyáltalán nincs igazuk. A szakemberek: Trautmann Rezső építésügyi minisztertől az Építéstudo-mányi Intézet igazgatójává, Rudnai Gyuláig mind kivá-lónak tartják kisebb házépít-kezésekre. Szilárdsága meg-felelő, jó hőszigetelő, jó hő-tároló — ami pedig lakóhá-zaknál elsőrendű követel-mény. Egy fontos: hogy jól alapozzák a vályogfalat és a legnagyobb gondossággal szigeteljük víz ellen.

Bontottak már el ötven-hatvan éves, vályogból ké-szült házakat, ahol jó volt a szigetelés és a vályogok tel-jesen épek, ismét beépíthe-tők voltak. Nagy előnye a vályogfalnak, hogy a falazás-nál kötőanyagul sarat hasz-nálnak, s így az amúgy is ne-hezen kapható mély igénybe-vétele a minimálisra csök-kenthető.

A Hajdu megyei óriási vályog

A vályogot általában a téglá többszörös méretére készítik. Hajdu-Bihar me-gyében a kisebb, úgynevezett »borsós vályog« mellett egészen nagyméretű vályogot használnak. Ha valaki el-megy Hajdúszoboszlóra, a város szélén levő vályogvető-helyeken most is gúlában látja a világossárga, pelyvá-val készült nagyobb fajta vályogokat, melyek valósá-gos kis falelemek. Méretük:

Juhász Gyula irodalmi-estét rendez Szegeden a Hazafias Népfront

Tegnap lapunkban közöl-tük, hogy augusztus 20-ig el-készül a szegedi Juhász Gyu-la-szobor talapzata is és al-kotmányunk ünnepén avat-ják fel a nagy szegedi költő szobrát, Segesdi György ál-kotását. A szoboravatás elő-estéjén a Hazafias Népfront szegedi szervezetének író-csoportja színonalasnak ígérkező Juhász Gyula iro-dalmi emlékestet rendez a Zeneművészeti Szakiskola nagyertermében. Az esteen Kiss Lajos elvtárs, irodalomkriti-kus mond megemlékező elő-adást Juhász Gyuláról. A másort a Szegedi Nemzeti Színház művészeinek szava-latai színesítik Juhász Gyu-la-versek előadásával, vala-mint fellép Romvári Gizella Békéscsabáról, Juhász Gyula megzenésített költeményei-nek énekletésével, továbbá sze-repel még Jakuts Éva zongor-művésznő és a szegedi Ál-talános Munkás Dalegylet. Két fiatal szegedi költő, László Ibolya és Andrásy Lajos verseiből is előadnak a másor keretében. A Juhász Gyula irodalmi emlékest egyúttal a Hazafias Népfront szegedi írócsoportjának be-mutakozó estje is lesz.

42—45 centiméter hosszúság, 25 centiméter szélesség, 15—16 centiméter vastagság. Ezek a méretek jó, de a le-hető legegyszerűbb kötést biztosítanak a falazásnál. Az ilyen vályogból készült fal szélessége vakolatlanul 45 centiméter, ami statikailag és hőtárolás szempontjából is megfelelő. Egy kicsit nehe-zebb ilyen vályogot »vetni«, de annál könnyebb és gyo-rsabb a falazás vele. Szoboszló vidékén az elmúlt években ezernél több ilyen vályogház épült természetköalpra. Egy-kétszobás, konyhás családi-ház felmenő falait (a szigete-léstől a falegyenig) és vá-laszfalait a két kőművesből és négy segédmunkásból álló építőbrigád átlag két és fél nap alatt húzta fel, ez pedig nem megvetendő előny.

Tessék! Itt a nyugati példa!

Az ottani jó, pelyvás agyagból készült nagyméretű vályog olyan szilárd és szí-vós, hogy például rosszabbul véshető, mint a téglafal. Ezt a nagyméretű vályogfajtát itt az Alföldön, különösen a sa-ját erőből történő építkezé-seknél kellene meghonosí-tani, mert olyan »tulajdon-ságai« vannak, hogy kevés szakképzettséggel — termé-szetesen megfelelő műszaki ellenőrzéssel — és gyorsan készül el ilyen vályogból az épület.

Es ha nálunk sok esetben a külföldi, főleg a nyugati példa sokkal tetszetősebb, el kell mondanunk, hogy Fran-ciaországtól a Német Demok-ratikuss Köztársasáig min-denütt fokozott figyelemben részesítik a vályogépítkezést.

Nyugat-Németországban München környékén igen modern lakótelep épült vá-lyogból, másutt pedig már emeletes házat is építettek a nálunk méltatlanul lenézett építőanyagból. Idézünk az NDK budapesti nagykövete-sége sajtóosztályának júliusi tájékoztatójából: »Ostenburg körzetben (NDK) valamennyi lakásépítkezést a jövőben agyaggal végzik. Kivételt képez természetesen a vize-sebb terület. Ezen a téren már igen jó tapasztalatokat szerezték. Több házat építet-tek agyagtéglából, s ezek a házak semmiben sem külö-nöznek a téglaházaktól. Az agyagtéglákat sajtoló eljárás-sal állítják elő a szomszédos üzemben. Kötőanyagként meszet és pelyvát használnak. Az így készült téglák négyzetcentiméterenként 51 kilogramm nyomószilárdsá-gal rendelkeznek. Az üzem jelenleg ezer téglát gyárt na-ponta«.

Társadalmi segítséggel, gépesítve!

Szegeden, ha nem alacsony részen építkeznek, s biztos alap, kifogástalan szigetelés esetén igen jól fel lehetne használni a vályogot családi-házak építésére. Ez az a »helyi anyag«, amelynek segítségével az állami erőből történő építkezésekkel párhuzamo-san igen sok családházat le-hetne rövid idő alatt felépí-teni a tanács, az egyes üze-mek segítségével.

A vályogot akár az építő (főleg családja, munkatársai, barátai segítségével) maga is elkészíthetné, de eredménye-sebb lenne, ha a tanács segít-ségével az ostenburgi vályog-prés, vagy a Budapesti Ipari Vásáron bemutatott salakbe-ton idomgyártó: a »tojógép«-hez hasonló megoldással egy szállítókat, benzinmotor-meghajtású gépet szerkeszte-nének, s ha a föld alkalmas rá, az építkezéshez közel »gépesítve« gyártanak a leg-megfelelőbb méretű vályogot, vagy akár a Szoboszló kör-nyéki »óriás« vályogot.

És ebben van „fantázia”

Egymagában természetesen nem elegendő a vályog, hi-szen biztosítani kell az olcsó

építőanyagot az alaphoz is. Erre legmegfelelőbb és leg-olcsóbb a terméskő volt. Bár messziről kell Szegedre szál-lítani, de így is kifizetőbb, jobb, mint a téglá, s másik jó tulajdonsága az, hogy az országos anyagkereten kívül beszerezhető. Csak fel kell kutatni. A tetőszerkezetnél is hasonló »helyi« megoldást kell keresni. De erre is van lehetőség.

Szeged város tanácsa, a kerületi tanácsok a maguk részéről keresik, kutatják már a módozatot, hogyan le-hetne a terméskő, a vályog nagyobb arányú felhasználá-sával, társadalmi munkával, az üzemek segítségével és részben állami kölcsönrel az egyéni családiházak építését előmozdítani. Az elgondolás már bontakozik, sőt a gya-korlati keresztülvitelt is ki-sérletezik már. Sok »fantá-zia«, lehetőség van az elgon-dolásban, s ha a város ható-ságai, üzeimai, az építési szándékozók összefognak, ko-moly eredmények születhet-nek a súlyos szegedi lakás-helyzet enyhítésére.

Az elgondolásról legköze-lebb!

Egyetemi, főiskolai vezetők kinevezése

A magyar forradalmi munká-sparaszt kormány dr. Ortutay Gyulát, az Eötvös Lóránd Tu-dományegyetem, dr. Benedikt Ottót a Budapesti Műszaki Egyetem, Rados Kornélt az Építőipari és Közlekedési Mű-szaki Egyetem, dr. Jausz Bélát a debreceni Kossuth Lajos Tu-dományegyetem rektorává; dr. Bihari Ottót a pécsi Állam- és Jogtudományi Kar dékánjává, Márk Bertalan a pécsi Állami Pedagógiai Főiskola igazgatójá-vá — 1957. augusztus 1-i hatá-lyal — kinevezte.

Eldölt a kombájnt és a kiskaszát vitája

A deszki Kossuth Ter-melőszövetkezet tagjai évről évre kombájnnal aratják, s csépelik ka-lászos termésük jelentős részét. Az elmúlt évek során a szövetkezet tag-jai érdekes dolgokat il-gyelhettek meg. Már többször megtörtént, hogy ugyanazt a gabo-natáblát — mely végig egyforma jó minőségű volt — az egyik oldalról kombájnnal kezdték el aratni, a másik oldalról pedig kiskaszával. A kis-kaszával aratott gabona termésállaga az elmúlt évek átlagában mindig két mázsával volt keve-sebb, mint a kombájnt által aratott gabonáé. Különösen kiűnt ez a különbség az árpánál. Árpából tavaly például a kiskaszával aratott te-rület 18 mázsájával fize-tett, s ugyanazon a te-rületen a kombájnaratású árpa 20—22 mázsát adott. Ez a nagy külön-b-ség az idei aratásnál is jelentkezett. Hogy hon-nan adódik ez, nem ne-héz megállapítani. A kézzel aratott gabona addig, míg a magja zsák-ba kerül, éppen hétféle különböző művelten megy keresztül. Minden művelet alkalmával szemvesztéses keletko-zik, míg a kombájnaratással egyetlen művelet alatt elveződik a beta-karításhoz szükséges összes munka.